

իրենց շահուն համար՝ օտարաց ծաղրածութեանն ու արհամարհանացը կմտնեն, ըսելով թէ «Հայերը մոլորեալ, հերեօնկոտ, հերձուածող, չարափառ, ու Քրիստոսի եկեղեցիէն դուրս են», իդուր է իրենց պարծենալը թէ հայասէր են, ազգասէր են: Հայուն ու հայութեան ճշմարտապէս սէր ունեցողը՝ հեռու կփախչի այդպիսի ցածութենէ եւ սուտ զրպարտութենէ: Ցածութիւն կրսեմք, վասն զի իւր ազգին վրայ, օտարաց առջեւ, անիրաւ տեղը, չարախօսութիւն ընելուն պէս ցած ու վատ պակասութիւն չեմք ճանչնար աշխարհիս երեսը. եւ այդպիսի ցածութիւն ունեցող մարդը երբոր ինքզինքը ազգասէր կանուանէ, ցածութեան հետ մէկտեղ մեծ

լրբութիւն ալ կցուցնէ՝ արժանի կշտամբանաց եւ յանդիմանութեան:

Թէ որ մէկն ըսէ թէ այդ խօսքերն ըսողները վեներակոյ Մխիթարեաները չեն, հապառուրիշ՝ քուէճցի, պօլսեցի, լիբանանցի, դաղատացի, ու վեննացի քահանաներն ու բազերաները, նոցա միտքը կձգեմք վեներակոյ Մխիթարեանց անմոռանալի Յայտարարութիւնն որ այս բանիս վրայ տուին պապին քանի մը տարի առաջ. նոցա միտքը կձգեմք այն տետրակն որ 1852-ին տպեցին Մխիթարեանք՝ Քուէճցոց հանած խտալերէն պարտաւորին դէմ, ու մեք կանցնիմք նոցա կաթողիկոսութեանը ինչ տեսակ լինելուն քննութիւնն ընելու ուրիշ անգամ:

ԱՌԱՎ.

Ա Ր Ծ Ի Ի Ո Ի Մ Ա Մ Ո Ի Կ .

Արծուին մէկը Կովկաս լեռանց վերան էր.
Թրուա զրեաց ամպերէն վեր լեռնէ լեռ.
Հոն եղեւին մը կար հարիւր տարեկան,
Նրստաւ նորա ճիւղին վերան
Ու կըզմայէր

Այն ընդարձակ տեսարանին որ կըտեսներ.
Կարծես առջեւն էր ծայրէ ծայր
Բոլոր աշխարհ.

Արծաթափայլ ջրերն ասդիս
Դաշտերուն մէջ կըվրխտային,
Մարգ եւ անտառ տեղիս տեղիս
Դարնան գունով կըծրփային.
Անդին Կասպից կատաղի ծով
Ազուառու մէկ թելին նըման
Կըտեսներէր փրփուրներով
Սեւ ու ճերմակ փոքրիկ նըշան:

Փնփռ քեզ, Դիոս, բսաւ արծիւն ըզմայլած.
Աս ինչ ուժ է որ տըւեր ես ինծի դուն.
Զրկայ ինձմէ բարձրը թրոշող արարած,
Զրկայ ինձի համար անկոխ բարձրութիւն.
Այս որ տեղէն կընայիմ ես վերէն վար.
Ուրիշն ասոր կէսը հասնիլ չըկըրնար: —

«Շատ պարծենկոտ ես եղեր դուն, բարեկամ,
Պատասխանեց անոր մամուկը քովէն.

«Ձեռ տեսներ որ ես ալ քեզմէ վար չըկամ:»
Դառնայ նայի արծիւն որ — ինչ կըտեսնէ —

Իրացընէ մամուկ մը բոյնը ձրգեր
Վերի ճիւղէն իրեն խօսքեր կընետէ.
Կարծես՝ արեւն ալ ծածկելու միտք ունէր:

— Դուն այս տեղը ինչպէս ելար,
Հարցուց արծիւր մամուկին.
Եւ ոչ ամէն արծուի համար
Մինչեւ հոս գալ գործ է դիւրին.
Իսկ դուն ոչ թեւ՝ ոչ ուժ ունիս.
Հոս սողալով ելած կլինիս: —

«Ոչ. այսքան տեղ սողալ բանիս ձեռք չիտար:»

— Հապա ինչ կերպով մինչեւ հոս եկար:

«Ի՞նչպէս պիտի գամ. քու պոչիդ կըպայ.
Բայց ես այս տեղ առանց քեզ ալ կընամ կենար.
Ուստի խնդրեմ, առջեւս շատ մի պարծենար.
Դիտնաս որ ես...» Դեռ խօսքը չէր լրմընցուցած,
Քամի մըն էր՝ փըչեց յանկարծ,
Զարկաւ ծառին, սաստիկ թօթվեց,
Մամուկն ինչուան գետին ձրգեց:

Ինձի այսպէս կերելի, — ձեզ՝ չեմ գիտեր, —
Թէ մամուկին նըման շատ մարդ կըգըտնանք
Որ թէպէտ ոչ խելք ունին՝ ոչ աշխատանք,
Մէկ մեծի մը պոչէն բըռնած՝ կեղեւն վեր,

Եւ անպէս կուռին կըգոռոզանան
Որ կարծես մէյմէկ արծիւ կըդառնան.

Բայց թէ յանկարծ փըչեց բաղդին գէշ հովը,
Առաւ տարաւ մամուկն իրեն բուռովը:

ՔՈՒՂՈՎ.